

Strikkepinde kunne skæres af kvalkved. Tegning i Illustreret Tidende 4-10-1874.

me mod tilbageholdt efterbyrd (4); plukkes mikelsaften 28/9 til hest med kværke (Bornholm 1700-t; 5).

Med pind af kvalkved eller el i lommen har underjordiske væsener ingen magt over én (Kalø Vig; 6).

Veddet anvendes til kamme i vævestole, skomagerpløkke, tobakspiber o.a. drejerarbejder, af rette grene får man piberør og spaderestokke, »når man udsøger de stærkeste«, kan de bruges som strikkepinde (1761; 1); iøvrigt til risbrænde, gav gode kul til kleinsmeden; bærrerne lægges som lokkemad i fuglefælder (7).

LITTERATUR: (1) 696 472f; 531b 1829,74; (2) 488 o 275; (3) 665; (4) 83 256 (1700-t); (5) 942 26; (6) 153 7,1933,4; (7) 696 1761,472; 739 2,1800,373f; 398 1806,291f; 510 3,647.

Gedeblad, Kaprifolie, *Lonicera*

ALM. GEDEBLAD, *Lonicera periclymenum*, er almindelig i krat og ved gærder, hvor de lange stængler slynger sig op ad buske og træer, i juli-august med store vellugtende, lysegule og/eller (især udvendig) rødlige tragtblomster. Bærrerne er røde.

DUNET GEDEBLAD, *Lonicera xylosteum*; lille busk med meget mindre hvidgule blomster, der sidder parvis, og mørkerøde ærtstore bær. Hist og her navnlig i østdanske kratskove.

Begge arter (og andre) plantes i haver som hegn, beklædning af lysthuse, pergolaer, stakitter, vægge osv. (1).

Gedeblad 1546ff er oversat af det latinske (middelalderlige) navn *Caprifolium* med omstridt oprindelse; det skyldes næppe, at geder holder særligt af bladene, dyrenavnet har snarest nedsættende betydning.

Skovlilje 1546-1831, *lilje* 1596, *spæklilje* 1596 og *flæskelilje* o. 1700 fra tysk, *løbelilje*, *-rose* 1648-1821, *kopatter* Bornholm 1755, 1804; Sønderjylland, ØJylland, efter blomstens form og rigelige indhold af nektar, som børn suger ud, jf. nedenfor. *Hækkevidje* (konstrueret) 1793-1820, *vidje* = dels ranke dels pil; *jerikorose* 1800, 1803 af uvis betydning, blomsterne måske sammenlignet med de i Josvabogen omtalte basuner ved Jerikos mure. *Kravl-op* 1806ff; *sugepatte* Vendsyssel? 1821, Sønderjylland o. 1870, *vilde druer* 1821 om frugterne; *vedvind* 1831ff fra norsk; *kaprifolie* 1834ff; *kopatterøsme*, *-ranke*, *-reve* Bornholm 1586ff. Sønderjylland: *jo længere jo bedre* vist efter tysk, de lange stængler kan dække hele husflader o.a.; *suge*, *sugeblomme*, *honningsuge*, *sugepatte*, *-ranke* o. 1880; *sugekrud* og *sugebærblad* Angel, *liljeris* Als o. 1870, *Herrens arme* Als og *Vorherres fingre* Broager, Fyn, Tåsinge, NSjælland, skyldes vel de lange blomster i en flad stand, jf. *Vorherres hånd* Langeland, *fandens fingre* Jylland, Fyn og *kællingetand* Fyn o. 1870ff, Turø, de ikke udsprungne blomster er let krummede. *Vild vin*, *vindrue* og *galbær* ØJylland og Fyn slutningen af 1800-t. *Hovedpineblomst* SFyn hentyder måske til den stærke blomsterduft, der hævdes at kunne give, men også fordrive hovedpine (2). *Rødhyld* SFyn; nedsættende er *hunderose*, *-blomst*, *snogebloomst* Fyn. *Omløber* Fårevejle, *sugetappe* Falster o. 1880, *vintergrønt* Lolland-Falster slutningen 1800-t, har meget tidligt løvspring. (3).

LITTERATUR: (1) 697 1648,37; 739 2,1800,94f;

Blomster af gedeblad. (ES).

398 1806,222; (2) 531b 76; 519 129; 107 (Als); (3) 689 1,888-94; 634 16647 (Sønderj.).

LÆGEMIDLER

Bestanddel af middel mod epilepsi (begyndelsen 1400-t; 1). Destilleret vand af planten drikkes for åndenød, hoste, »mavens indvortes hede om morgenen«, knuste bær indtages i vin for syg milt, hjælper »dem, som pisser tykt blod« og ud-driver foster (1546ff; 2). Bærrene er urindrivende; kvinde i barselnød indgives pulveriserede lavendelfrø i gedebladvand (destillat) (1648; 3). Blomsterne skal være urindrivende og bærrene afførende, blomsterduften kan være farlig i et lukket værelse (1800; 4). Destillat af planten blev anvendt mod hals- og brystlidelser (5).

LITTERATUR: (1) 15 46; (2) 841 1577,100; (3) 697 37; (4) 739 2,95; (5) 520 48.

ANDEN ANVENDELSE

Af veddet er dannet kamme i vævestole, piberør, piskeskafter, spidser på billardkø'er, nagler og især ladestokke og rivetænder; grenene har den drejede facon, man værdsætter til spadserestokke; trækullene er gode til krudt, bærsaften farver papir lyserødt (1).

Nogle steder i Jylland spises bærrene af børnderne (2), ellers af børn (3), de bruges af drenge som lokkemad i hestehårssnarer for fugle (Sundeved o. 1880; 4). Blomsternes nektar suges ud (jf. navne ovenfor): så kvægende drik blev jeg ingen tid budt - som af gedeblads liflige krusse *A. J. Gejlager* (5).

Lægges årets først sete kaprifolieblomst i tegnebogen, bliver den aldrig tom (6).

LITTERATUR: (1) 739 2,1800,95f; 398 1806,223 og

1821,268; 531b 72; 948b 115; 1005 22/5 1960; (2) 398 1806,222 og 1821,267f; (3) 830 12,1889,27; 228e 1,415; (4) 634 12007; (5) 297 69 jf. 297b 33 og 854 22,1960,20; (6) 135 17/3 1956.

PROSA OG POESI

Caprifolierne hang over gærde; der var fuldt op af de frøkener, lange i ansigtet og gule i skindet *H. C. Andersen*, Sommerfuglen (1861). Langs grønsti og støvvej hælder den sød vellugt i hovedet på de vandrende, salver dem til sommerens ildfest. . . dér bugner den soltørre bøg helt valkyrieagtigt i et nyt livs blomsterbrynde, finere guldskalet end kong Frans I af Frankrig . . . krans over krans af blomsterfakler, flydende i rummet som stjernerne over Menamfloden. . . Ude på heden kan den selv både krybe som hugorme og løfte sit hoved højere end den. . . hvert blus er en lysekrone for sig, finere formet end nogen malmkrone i middelalderens kirke, rigere end den ved sin usymmetriske harmoni. . . til vejs ende bærer hun – sommeren af Danmark – sin brude- og dronningekrone af kaprifolieguld uskadt vuggende over de blonde fletninger *Valdemar Rørdam* (1). Kaprifolier, der sejler ud i luften med lange, vuggende ranker. . . de vælter sig udad og opad-nedad – som øre af deres egen duft *Ingeborg Maria Sick* (2), deres dejlige duft fylder den stille skov, som røgelsen fylder kirken (3). Fra kaprifoliernes grådigt opspærrede dragesvælg står en sød, næsten altfor stærk duft ned over mig (a) – ikke en proletar, men tværtimod forfinet aristokrat, det er kaprifolien. . . kapitalismens symbol – kvælende snor [den] sig op ad det unge træ, snærende dets spæde stamme som en lindorm med grisk opspærrede dragesvælg og kløftede tunger; på ægte kapitalistvis holder den sig altid til højre. . . den oser bedøvende ud af kæften, især om natten, når den holder Adlonklub for skumle natsværmere. . . der er noget orientalsk lystent og depraveret over kaprifolien og dens duft, den minder mig om Kina med alle dets dragesvælg, lindormebugtninger, lastefulde huler og perverse blanding af solet sødkrydret vellugt og fad fims af lig og ådsel. . . Jeg kender flere damer, der elsker kaprifolien (b) *Knud Poulsen* (4). Knoppernes bourgognefarvede kløer ser ud som om de langsomt modnede en vin med tung og kostelig bouquet, carmoiset arbejder sig frem i strimer af de irgrønne før de helt slår ud og så gradvis afgøres i et solet kromgult *Christian Elling* (5).

Gedeblad! · Blot dit navn kan gøre mig så glad.
· Du gi'r nydelse for trende sanser: · dufter sødt

og smager sødt og kranser · nydeligt, du korte øjenlyst! · Caprifolium er mangt et jomfrubrust *St. St. Blicher* (6). Kækt den slynger sig mod solen · højt i hybenhegnets hår. · Den er stjerne-stænk på kjolen · af det danske efterår. · · Se, som gyldne dioscurer · bliver overalt jeg vár · blomsterbægre, støbt som lurer, · slanke, svaje vellugtskar! *Henning Høirup* (7), duftende søstjerner på stængel *Thit Jensen* (8). Kaprifolierne! Se, hvor de hænger · mellem krattet på skrænten og slænger · deres seje og svajende skud · ud i luften! · De gulhvide klaser · med krængede blomsterblade raser · deres duftvilde livsjubel ud *Thorkil Barfod* (9), den åbne kaprifol · står tændt imellem haslens brune grene · og fylder lunden med en tropisk duft – en atmosfære, hidsende eksotisk *Erling Petersen* (10), kaprifolierne gennem lunden · gynger flåder af duft og drøm *Valdemar Rørdam* (11); de slynged sig svaje og skøre · rundt om de tavse grene. · De lignede åbnede læber, · der længes i mørket alene *Chr. Rimestad* (12). Kaprifolierne kalder med klæbrig duft, · begær og brynde og sved *Jørgen Emborg* (13).

Hansigne Lorenzen, Kaprifolier (14); Mads Nielsen, Kaprifolier (15); Sigfred Pedersen, Kaprifol (16); Chr. Rimestad, Kaprifolien (12).

LITTERATUR: (1) 789v 89ff; (2) 824 46,139; (3) 462 96; (4) a 730c 64; b 730d 152f; (5) 213 64; (6) 78c 43; (7) 280 1/9 1943; (8) 437 1,139; (9) 48e 23; (10) 710 30f; (11) 789p 35; (12) 770 30f; (13) 215b 12; (14) 554 104f; (15) 648b 78f; (16) 707c 59.

Snebær, *Symphoricarpus rivularis*

Meterhøj fingrenet busk med ovale eller ægformede, oftest helrandede blade, små rødlige blomster og store snehvide, svampede bær.

Stammer fra N Amerika, i dansk litteratur nævnes planten først efter 1843, nu alm. prydvækst i haver og hegn, forvildet hist og her.

Snebær 1853ff, *perlebusk* 1843, *petersbusk* 1845 og *Sankt Pedersbusk* 1882–92, iflg. sagn eller legende skal busken være fremkommet af apostelen Peters angertårer efter fornægtelsen; *perleurt Møn*, *skumbær* og *spytbær*; *ligbær* Lyndby Hornsherred, Stevns, *strise(r)* ØSjælland med uvis betydning, måske af 'stridsbær', da børn anvender bærrerne som kasteskyts; de morer sig med at klemme eller træde dem itu, så de bryster med et lille smæld: *knaldbær* ØJylland, København, *knaldperlebusk* og *knallert* Kgs. Lyngby.